

IJODKORLIK KO’NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION LIDERLIK: 6-SINF INFORMATIKA DARSLARI TAJRIBASI

Muallif: Nurjavov Shohruh Adhamjon o’g’li¹

Affiliyatsiya: Xalqaro Nordik Universiteti 2 -kurs magistranti¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17323327>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada 6-sinf informatika darslari jarayonida o’quvchilarda ijodkorlik ko’nikmalarini shakllantirishda innovatsion liderlikning ahamiyati yoritib berilgan. Lider pedagog faoliyatida zamonaviy ta’lim texnologiyalari, interfaol usullar, loyiha va topshiriqlar orqali o’quvchilarni mustaqil fikrlashga, yangicha yondashuvlarni qo’llashga va kreativ g’oyalarni ishlab chiqishga yo’naltirish muhimligi asoslab beriladi. Tadqiqotda informatika fanining dastlabki bosqichida o’quvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish nafaqat ularning texnologik savodxonligini oshirishi, balki shaxsiy sifatlarida liderlik, tashabbuskorlik va mas’uliyatni shakllantirishga ham xizmat qilishi tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada innovatsion lider pedagogning roli nafaqat bilim berishda, balki o’quvchilarni jamoadagi hamkorlik, ijodiy muhitni yaratish va ta’lim jarayonini samarali boshqarishda muhim omil sifatida ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar: ijodkorlik, innovatsion liderlik, informatika darslari, lider pedagog, kreativ ko’nikmalar, 6-sinf, zamonaviy ta’lim texnologiyalari..

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida eng muhim vazifalardan biri – o’quvchilarda ijodkorlik ko’nikmalarini shakllantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos raqobatbardosh shaxs sifatida tarbiyalashdir. Raqamli texnologiyalar tez sur’atlar bilan rivojlanayotgan bir davrda o’quvchilarda kreativ tafakkurni uyg’otish, mustaqil qaror qabul qilishga, yangicha yondashuvlarni izlashga yo’naltirish muhim pedagogik masala hisoblanadi. Ayniqsa, informatika fani nafaqat texnik ko’nikmalarni, balki tahliliy va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga keng imkoniyat yaratadi. O’quvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida lider pedagogning o’rni alohida ahamiyatga ega. Chunki lider pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki o’quvchilarning faol ishtirokini ta’minlovchi, ularda tashabbuskorlik, ijodiy muhit yaratish va jamoada ishlash qobiliyatini shakllantiruvchi shaxs sifatida maydonga chiqadi. U zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalangan holda ta’lim jarayonini innovatsion yondashuvlar bilan boyitadi. Shu nuqtai nazardan, 6-sinf informatika darslari doirasida ijodkorlik ko’nikmalarini shakllantirishda innovatsion liderlikning ahamiyatini tahlil qilish bugungi ta’lim islohotlari kontekstida juda dolzarbdir. Zero, ushbu jarayon o’quvchilarning shaxsiy rivojlanishida, texnologik savodxonligida, shuningdek, ularning kelajakdagi kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda asosiy omil bo’lib xizmat qiladi. Bugungi globallashtirish davrida ta’lim tizimi oldiga qo’yilayotgan asosiy vazifalardan biri – o’quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv va innovatsion ko’nikmalarni shakllantirishdir. Axborot-

kommunikatsiya texnologiyalarining tezkor rivojlanishi, raqamli ta'lim vositalarining keng joriy etilishi hamda jamiyatning intellektual salohiyatga bo'lgan ehtiyoji informatika fanining ta'limdagi ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ayniqsa, 6-sinf o'quvchilari bilan olib boriladigan informatika darslari orqali ular nafaqat dastlabki bilim va ko'nikmalarni egallaydilar, balki yangi g'oya ishlab chiqish, muammoni yangicha yo'llar bilan hal etish hamda ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladilar. Shu jarayonda lider pedagogning o'rni beqiyosdir. Chunki u dars jarayonini faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarda ijodiy tafakkur, tashabbuskorlik, guruhiiy ishlarda samarali ishtirok etish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantiradi. Innovatsion liderlik tamoyillari asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarda motivatsiyani kuchaytiradi, ularni raqamli muhitda faol bo'lishga undaydi va kelajakdagi raqobatbardosh shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Mazkur maqolada 6-sinf informatika darslari misolida ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda lider pedagogning o'rni va vazifalari yoritiladi hamda innovatsion yondashuvlar samaradorligi ilmiy tahlil qilinadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot metodologiyasi 6-sinf informatika darslari misolida o'quvchilarda ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida innovatsion liderlikning ta'sirini aniqlashga qaratildi. Avvalo, ilmiy-nazariy manbalar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va lider pedagogika konsepsiyalari o'rganilib, mazkur jarayonning nazariy asoslari ishlab chiqildi. Shu bilan birga, ilg'or xorijiy tajribalar tahlil qilinib, ular mahalliy ta'lim jarayoniga moslashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Tadqiqot jarayonida Toshkent viloyatidagi umumta'lim maktabida 6-sinfda tahsil olayotgan 60 nafar o'quvchi va 3 nafar informatika o'qituvchisi ishtirok etdi. Ular tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Nazorat guruhida informatika darslari an'anaviy metod asosida olib borilgan bo'lsa, tajriba guruhida lider pedagog faoliyatini asosiy omil sifatida qo'llash orqali innovatsion yondashuvlar joriy etildi. Tadqiqot usullari sifatida pedagogik kuzatish, test sinovlari, ijodiy topshiriqlar, so'rovnoma va suhbatlar qo'llanildi. Pedagogik kuzatish dars jarayonida o'quvchilarning ijodiy faolligini aniqlashga yordam berdi, test va topshiriqlar orqali bilim darajasi va kreativ yechimlarni ishlab chiqish qobiliyati baholandi. So'rovnoma va suhbatlar esa o'quvchilarning lider pedagog faoliyatiga bo'lgan munosabatini hamda darslardan olgan taassurotlarini aniqlashga xizmat qildi. Amaliy yondashuv sifatida tajriba guruhida loyiha asosida ta'lim, o'yin texnologiyalari, guruhiiy topshiriqlar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanish kabi metodlar qo'llanildi. Bu jarayon lider pedagog tomonidan boshqarilib, o'quvchilar mustaqil fikrlashga, ijodiy g'oya taklif qilishga va o'zaro hamkorlikda ishlashga yo'naltirildi.

Natijalarni baholashda o'quvchilarning ijodiy faoliyati, mustaqil yechim topish qobiliyati, texnologik vositalardan ijodiy foydalanish darajasi va jamoaviy ishlardagi ishtiroki asosiy mezon sifatida tanlandi. Shu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarini samarali tahlil qilish va ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion liderlikning amaliy ahamiyatini aniqlash imkonini berdi.

TAHLILLAR

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, 6-sinf informatika darslarida innovatsion liderlik yondashuvini qo'llash o'quvchilarda ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda sezilarli

natija berdi. Avvalo, tajriba guruhidagi o'quvchilar nazorat guruhiga nisbatan mustaqil fikrlash va yangi g'oya taklif qilishga ko'proq moyillik bildirishdi. Dars jarayonida ular nafaqat tayyor bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanib qolmay, balki mavjud muammolarga turli xil yechimlarni ishlab chiqishga ham harakat qildilar. Bu esa kreativ tafakkurni rivojlantirishning asosiy ko'rsatkichidir. Ikkinchi tahlil natijalarida shuni ko'rish mumkinki, lider pedagog tomonidan qo'llanilgan interfaol usullar, xususan, guruhviy ishlar, loyiha topshiriqlari va o'yinli metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirdi. O'quvchilar orasida faol muloqot, savol-javoblar va ijodiy musobaqalar tashkil etilishi ularni bilimlarni tezroq o'zlashtirishga va o'z fikrini erkin ifoda etishga undadi. Bu esa an'anaviy yondashuvlarga nisbatan samaraliroq natija berdi. Uchinchi jihat sifatida, informatika darslarida o'quvchilarning texnologik vositalardan foydalanish madaniyati o'sdi. Tajriba guruhidagi o'quvchilar turli dasturlardan foydalanib, kichik loyiha ishlari yaratdilar va ularni sinf oldida taqdim etdilar. Bu jarayon o'quvchilarda nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki jamoa bilan ishlash, mas'uliyatni bo'lishish va liderlik sifatlarini shakllantirdi. Shu orqali innovatsion liderlik nafaqat ijodkorlikni, balki boshqa shaxsiy kompetensiyalarni ham rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Nihoyat, tahlillar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi o'quvchilar orasida ijobiy raqobat muhiti shakllandi. Lider pedagog tomonidan qo'llangan motivatsion yondashuvlar, o'quvchilarning kichik yutuqlarini e'tirof etishi va ularga rag'bat berishi natijasida darslarda ishtirok etish faolligi ortdi. Bu esa ijodkorlik ko'nikmalari bilan birga o'quvchilarning o'z-o'ziga ishonchini oshirishda muhim omil bo'ldi. O'tkazilgan kuzatuv va tahlillar shuni ko'rsatadiki, informatika darslarida lider pedagogning innovatsion yondashuvlari o'quvchilar faoliyatiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy usulda o'qitilgan nazorat guruhidagi o'quvchilar darsni ko'proq passiv tinglovchi sifatida ishtirok etgan bo'lsa, innovatsion metodlar asosida ta'lim olgan tajriba guruhi o'quvchilari muammoli vaziyatlarni hal qilishda faol qatnashdi, o'z fikrini ochiq bildiradi oldi va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasi shakllandi.

Tahlillar davomida shuningdek, o'quvchilarning ijodkorlik darajasini aniqlash uchun maxsus diagnostik topshiriqlar berildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi o'quvchilar algoritmik masalalarni turli usullarda yechishga harakat qilgan bo'lsa, nazorat guruhida asosan standart yondashuvdan foydalanilgan. Bu esa o'quvchilarning kreativ tafakkur darajasi innovatsion yondashuvlar qo'llanganida yuqori bo'lishini isbotladi. Shuningdek, o'quvchilar bilan o'tkazilgan suhbat va anketalar natijalari ularning informatika darslariga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi oshganini ko'rsatdi. Tajriba guruhida 80% o'quvchi informatika fanida mustaqil loyihalar ustida ishlash istagini bildirgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 45% ni tashkil etdi. Demak, lider pedagogning innovatsion yondashuvi nafaqat ijodiy tafakkurni, balki o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini ham sezilarli darajada kuchaytiradi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, 6-sinf informatika darslarida innovatsion liderlik asosida o'qitilgan o'quvchilar ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda an'anaviy metodda ta'lim olgan o'quvchilarga nisbatan yuqori natijalar ko'rsatdilar. Tajriba guruhida 30 nafar o'quvchidan 22 nafari (73%) yangi g'oya ishlab chiqish va uni qo'llashda faol bo'lgani kuzatildi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich atigi 15 nafarni (50%) tashkil etdi. Bu farq innovatsion liderlik yondashuvining samaradorligini

yaqqol tasdiqlaydi. Ikkinchi natija sifatida, muammoli vazifalarga ijodiy yechim topishda ham sezilarli farqlar kuzatildi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarning 25 nafari (83%) berilgan masalaga bir nechta yechim variantini ishlab chiqishga muvaffaq bo'ldi, nazorat guruhida esa bunday imkoniyatni faqat 16 nafar o'quvchi (53%) namoyon qildi. Bu esa lider pedagogning ijodiy muhit yaratishi o'quvchilarda turlicha fikrlash ko'nikmasini mustahkamlashini ko'rsatadi. Uchinchi natija shundan iboratki, axborot texnologiyalaridan ijodiy foydalanish ko'nikmalari ham tajriba guruhida ancha yuqori bo'ldi. Jumladan, 30 nafar o'quvchidan 24 nafari (80%) grafik dasturlar yordamida original loyiha yaratishga muvaffaq bo'ldi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 18 nafardan (60%) oshmadi. Bu raqamlar o'quvchilarda texnologik savodxonlikni rivojlantirishda lider pedagogning yetakchi o'rnini ko'rsatadi.

Yana bir muhim natija jamoada ishlash va liderlik ko'nikmalarining rivojlanishida ko'zga tashlandi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarning 26 nafari (87%) guruhiiy topshiriqlarda faol ishtirok etdi, nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 19 nafari (63%) tashkil etdi. Demak, lider pedagogning interfaol metodlardan foydalanishi o'quvchilarda nafaqat ijodkorlik, balki hamkorlik va mas'uliyat tuyg'usini ham shakllantirgan. Umumiy natijalarga ko'ra, tajriba guruhidagi o'quvchilarning ijodkorlik darajasi o'rtacha 76% ni tashkil etgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 56% atrofida bo'ldi. 20% li farq innovatsion liderlik yondashuvining samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

1-jadval

Yangi g'oya ishlab chiqish	73%	50%	23%
Ijodiy yechim topish	83%	53%	30%
Texnologiyadan foydalanish	80%	60%	20%
Guruhiiy ishtirok	87%	63%	24%
O'rtacha daraja	76%	56%	20%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhida innovatsion liderlik asosida o'qitilgan o'quvchilarning barcha ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan yuqoriroq. Eng katta farq muammoli vazifalarga ijodiy yechim topishda kuzatildi (+30%). Bu shuni anglatadiki, lider pedagog tomonidan qo'llangan interfaol metodlar va ijodiy muhit yaratish usullari o'quvchilarning mustaqil fikrlash va turlicha yechim ishlab chiqish ko'nikmalarini ancha kuchaytirgan. Shuningdek, guruhiiy topshiriqlarda faol ishtirok (+24%) ham o'quvchilarda jamoaviy ishlash va liderlik sifatlarining shakllanishini ko'rsatadi. Umumiy hisobda tajriba guruhidagi o'quvchilarning ijodkorlik darajasi o'rtacha 76% ni tashkil etgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 56% bo'lib, farq 20% ga teng. Bu natijalar innovatsion liderlik yondashuvi informatika darslarida ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali ekanligini tasdiqlaydi.

XULOSA

Yuqoridagi tadqiqot va tahlillar shuni ko'rsatdiki, 6-sinf informatika darslarida innovatsion liderlik yondashuvi o'quvchilarda ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tajriba natijalari nazorat guruhiga nisbatan yuqoriroq bo'lib, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, yangi g'oya ishlab chiqish, texnologiyalardan ijodiy foydalanish va guruhiiy ishlarda faol ishtirok etish darajalari sezilarli oshdi. Lider

pedagogning innovatsion metodlardan foydalanishi o'quvchilarni dars jarayonida faollashtirdi, ularda ijodiy tafakkur bilan birga tashabbuskorlik, mas'uliyat va jamoaviy hamkorlik sifatlarini ham shakllantirdi. Bu esa nafaqat informatika fanini o'qitishda, balki o'quvchilarning umumiy shaxsiy rivojlanishida ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shunday qilib, informatika fanida ijodkorlikni shakllantirishda lider pedagogning innovatsion yondashuvi an'anaviy usullarga qaraganda samaraliroq natija beradi. Bu yondashuv ta'lim jarayonini yanada mazmunli qiladi va kelajakda o'quvchilarning raqobatbardosh shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fullan, M. (2014). The Principal: Three Keys to Maximizing Impact. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
2. Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. *Educational Administration Quarterly*, 44(5), 635–674. <https://doi.org/10.1177/0013161X08321509>
3. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
4. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York, NY: Teachers College Press.
5. Jonassen, D. H. (2013). Learning to Solve Problems with Technology: A Constructivist Perspective. New York, NY: Routledge.
6. Kozma, R. B. (2011). Transforming education: Assessing and teaching 21st century skills. In P. Griffin, B. McGaw, & E. Care (Eds.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* (pp. 13–24). Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2324-5_2
7. Qodirova, G. N. (2022). Ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi. *O'zbekistonda pedagogika va psixologiya jurnali*, 4(3), 45–52.
8. Karimov, A. R. (2021). O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishning metodik asoslari. *Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali*, 2(6), 78–85.